

PLURIDISCIPLINARITY IN THE POETIC IMAGINARY OF GRIGORE VIERU

Raisa Melenceanu (Gîscă)

PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: In Grigore Vieru's conception, poetry is compared to light, being the symbol of coming out from darkness, but also a symbol of knowledge, hope and life. The fact that the poet developed the ethical, intellectual and spiritual completeness in the man is an indisputable truth from the standpoint of the essence of human being. Through his verses, Grigore Vieru condemns envy, hatred, lie, hypocrisy, falsity, enmity and any human behaviour that leads to degradation. His literary work is synthetically one of the main landmarks of the Bessarabian national poetry that is deeply rooted and reveals the civic responsibility of the writer. If to judge according to certain prefigurative data, the poet's entire creation is erected on the foundation of three major and "eternal" themes: love, life and death. Therefore, pluridisciplinarity in Grigore Vieru's work should be sought at this particular level.

Keywords: Gregory Vieru, religious poet, life, values, pluridisciplinarity.

"Grigore Vieru este iubit pentru talent, curaj, omenie, credință, bunătate și verticalitate..."

N. Dabija

În mai multe ocazii Grigore Vieru a afirmat că dorința-i cea mare este de a lăsa o singură carte, dar „arată adânc și semănată bine”, fiindcă „în fond, fiecare poet scrie o singură carte. O carte care se alege la urmă din toate cărțile sale”¹. Dacă e să judecăm după anumite date prefigurative, cartea pe care și-o visează poetul va fi edificată pe temelia a trei teme mari, „veșnice”: dragostea, viața, moartea, de aceea în creația lui Grigore Vieru pluridisciplinartatea trebuie căutată anume la acest nivel. Astăzi trăim într-un secol care are pretenția de sublimare a originalității în orizontul de așteptare al omului, atras de esențe primordiale, de a regăsi în firea literaturii o esențializare a faptelor din întregul nostru univers. Însă harul de a fi scriitor sau poet nu se supune acestei idei atâta timp cât menține interesul cititorului și este actual în toate vremurile, rezistând în pofida unor metamorfozări conceptuale din epocă. În acest context putem aminti despre poetul Grigore Vieru, al cărui „secret al popularității rezidă în faptul că poezia lui se prezintă ca o sinteză dialectică a tradițiilor naționale (clasice și moderne) cu cele universale, a particularului cu general-umanul, a unei alese culturi spirituale cu o înaltă artă a cuvântului artistic, a unui umanism cuceritor cu o rafinată și democratică măiestrie literară”². Poetul Gr.Vieru este o notorietate, pentru că a „răsărit ca poet din frumusețea, bogăția și tainele Limbii Române”³, imprimând în lirica sa o minunată școală a vieții, cu diverse elemente filozofice, de religie, morală, artă, arhetipologie, estetică etc. ce ilustrează veridicul.

Cuvântul făurit cu dragoste și migală până la cele mai sensibile profunzimi, pare a fi plămădit la Grigore Vieru din tot ce-adună mai frumos sufletul, ochii și mintea, copt pe vatră în cuptorul celor mai încinse exigențe, din care vine curat, cinstit, proaspăt, limpede și

¹ Grigore Vieru, *Scrieri alese*, Chișinău, Editura Literatura Artistică, 1984, p. 102

² Mihail Dolgan, *Farmecul estetic al liricii lui Grigore Vieru* în „*Revista de Lingvistică și Știință Literară*”, nr. 4-6, 2005, p. 4

³ Alexandru Bantoș, în antologia *Limba română este patria mea*, ed. II, Chișinău, 2007/2008, p. 342

armonios - prin acest cuvânt poetul ne învață ce este viața. Elemente filosofice în căutările poetului spre a înțelege neînțelesul, spre a atinge neatinsul sunt reflectate în poezia *Dar mai întâi...* în care eroul creator urmează o unică asociere cu realitatea înconjurătoare, în căutarea împlinirii vitale:

Dar mai întâi
să fii sămânță.
Tunet să fii.
Ploaie să fii.
Lumină să fii.
Să fii os
de-al fratelui tău
retezat de sabia dușmană.
Brăzdar să fii.
Duminică să fii.
Doină să fii... (*Dar mai întâi...*)⁴

Poetul care umblă la moarte caută o altă armonie, descoperind o strânsă înrudire între frumusețe și moartea seminței. Gr. Vieru are două poezii cu unul și același titlu, *Ars poetica*. Una apare pentru prima dată, fiind inclusă în volumul *Numele tău* în 1968, cea de a doua, în *Fiindcă iubesc* publicată pentru prima dată în 1980. De o semnificație deosebită este cea din urmă *Ars poetica*⁵ în care eul poetic se luptă singur cu moartea. Motoul poeziei: „De mila timpului din sânge/ Poetul nu-i decât iubire” – este „cheița descifrării mesajului artei populare cu triunghiul *timpul – poetul – iubirea*”⁶. Aici este evidentă marea putere de sugestie a versurilor, dincolo de aceste cuvinte e poezie, iar dincolo de poezie e filozofie. Într-adevăr gândul zboară la problema întoarcerii în timp, la ideea de ființă esențială. Același diapazon filozofic și în lirica de dragoste:

Stelele sus
Or fi urmele-i.
Toate cuvintele
Se topesc în numele-i(...)
Buzele-i, dulcile,
Îmi sunt izvoarele.
Genele-i lungile,
Îmi seceră pâinile. (*Femeie*)⁷

În concepția lui Grigore Vieru poezia este asemănată cu lumina, simbol al ieșirii din beznă, dar fiind și un simbol al cunoașterii, al speranței, adevărului și al vieții, ce are un scop primordial: „trebuie să rușineze sufletul sărac, să-l pedepsească chiar”⁸ prin taina frumosului pe care-l promovează, prin statutul ei estetic. Prin aceasta poetul își asumă sentimentul răspunderii estetice și civice, care, de fapt, este condiția magistrală a artistului, a artei. Într-un mod deosebit de frumos poetul prezintă sentimentul de dragoste între doi iubiți în poezia *Onomastica*⁹: „...Tu mereu țineai capul/ Spre umărul meu aplecat,/ Și părul tău lung și superb/ Curgea negru-ntre noi...”. Faptul că poetul Grigore Vieru a educat în om

⁴ Grigore Vieru, *Versuri* pref. de George Meniuc, Chișinău, Cartea moldovenească, 1971, p. 5

⁵ Grigore Vieru, *Fiindcă iubesc*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1980, p. 129

⁶ Alexandru Burlacu, *Grigore Vieru între tentația orifice și cea mesianică – În cartea Literatura Română postbelică*, Chișinău, Tipografia centrală, 1998, p. 392

⁷ Grigore Vieru, *Versuri* pref. de George Meniuc, Chișinău, Cartea moldovenească, 1971, p. 251

⁸ Grigore Vieru, *Fiindcă iubesc*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1980, p. 8

⁹ Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 37

deplinătatea din punct de vedere etic, intelectual și spiritual e un adevăr de necontestat în ce privește esența condiției umane. Pentru a fi deplin, orice om are nevoie de susținere părintească încă din fragedă copilărie, iar valorile, cum sunt curajul, omenia, verticalitatea, demnitatea, cutezanța, chibzuința, înțelepciunea etc. să fie promovate și trăite de oameni-modele în societate. Versurile poetului conțin adevărate lecții de comportament în această privință, îndreptând privirile cititorului doar într-o direcție sigură și adevărată. Prin urmare, Grigore Vieru condamnă prin versurile sale invidia, ura, minciuna, fățarnicia, falsitatea, dușmănia și orice faptă din comportamentul omenesc ce duce la degradare. O decriere relevantă a unei astfel de realități este redată cu exactitate în poezia *De ce-ai dat, Doamne!*?¹⁰:

E falsă mila ori e mută,
Iar crucea de la piept e joc.
În moarte tot mai mulți se mută,
Văzând că-n viață nu au loc.

.....
Atâtea vorbe și minciuni,
Atâtea seci promisiuni!
De ce-ai dat, Doamne, grai la om,
Iar nu la floare și la pom!?

„Grigore Vieru este, indiscutabil, un *scriitor religios*”¹¹ fiindcă în întreaga sa operă sunt, mai mult sau mai puțin, reflectate dimensiunile românești ale religiosului: „atitudinea ritualică față de divinitate (nu dogmatică, fanatică); lumea ca o comuniune prietenoasă în care forțele conflictuale și aspectele răufăcătoare se neutralizează; divinitatea văzută ca o curgere firească din cer spre pământ și viceversa; atitudinea simpatetică față de natură; legătura comună care unește toate lucrurile și ființele; accentul pus nu pe presiune și obligația socială, ci pe intuiție și libertate; acțiunile omului înțelese cu îndatoriri religioase; identitatea dintre semnificația magică și semnificația etică, *religiosul* echivalent cu *moralul*...”¹².

În fiecare gând inspirat din creația poetului, în mod direct sau indirect, Dumnezeu este prezent, singurul imbold fiind: „Scriu pentru că vreau să-L văd pe Dumnezeu de aproape”¹³, iar întreaga sa creație, încărcată de semnificații religioase, a luat naștere din „numele lui Dumnezeu”, din care a luat ființă lumea cu toate tainele sale: „Îmbătrânit-am în numele Tău, Doamne, din numele Tău mi-am luat pâinea, pacea, Patria și tot numele Tău îmi va fi leagăn odihnitor după moarte”¹⁴. A crede în Dumnezeu nu presupune o formă rece, bazată pe tradiție sau o slăbiciune, așa cum consideră unii, ci „una din formele caracterului cinstit”. Poetul a luptat, prin intermediul creației sale literare, pentru acest caracter cinstit, care i-a fost implantat din fragedă copilărie prin comportamentul și viața mamei și a consătenilor: „În biserică să fii/ drept și cinstit” (*Templul*)¹⁵. Inspirația religioasă l-a determinat să-și croiască un drum ascensional al vieții de un entuziasm viu, grație căruia imaginația artistică face din aceasta un mod de gândire și trăire ce cutează să urce la înălțimile religiei. La Grigore Vieru credința nu este o manifestare de moment ce este la iveală doar în clipele dificile ale vieții, ci o consacrare a credinței adevărate în care este implicat și trupul, și sufletul, și cugetul. Dragostea și respectul față de Dumnezeu și față de

¹⁰Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 129

¹¹Mihai Cimpoi, *Grigore Vieru, Poetul*, Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, Editura Știința, 2010, p. 30

¹²Ibidem

¹³Grigore Vieru, *Mișcarea în infinit*, în *Revista „Limba Română”* Nr. 1-4, anul XIX, 2009

¹⁴Grigore Vieru, *Cugetări despre patrie* în *„Limba Română”*, Nr. 1-4, anul XIX, 2009

¹⁵Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 143

cuvântul Său le-a moștenit de la mama sa care avea rolul de intermediar între fiu și Dumnezeu:

Mama mea viața-ntreagă,
Stând la masă, ea și eu,
Se așază între mine
Și Preabunul Dumnezeu. (*Autobiografică*)¹⁶

Dumnezeu rămâne, în imaginarul poetului, îndurător, bun și iertător, scut pentru deportații în Siberiile de gheață:

Doamne Cel din slăvi creștine,
Ce păcate oare-ai săvârșit
Că te-au dus acolo și pe tine
În Siberii fără de sfârșit?! (...)

Toate le ierți,
Doamne de sus,
Cu blândețe măreață,
Chiar și pe cei
Care te-au dus

În Siberii de gheață! (*Reaprindeți candela*)¹⁷,

coordonează toate lucrurile pe pământ de acolo din ceruri, fiecare om și fiecare popor este binecuvântat de El, chiar și viitorul poporului român este legat de prezența lui Dumnezeu:

Există câte un român
Sub câte o stea
Cu luminile ei
Pururea treze,
Căruia Dumnezeu, ca unui copil,
I-a prins mâna în mâna Sa,
Învățându-l să picteze. (*Zugrăveala de sus*)¹⁸

Poetul menționează că „chiar dacă nu/ Există Dumnezeu,/ Nimeni/ Nu-I poate lua locul” (*Zăpăcirea lacrimii*)¹⁹. Mai mult decât atât, poetul afirmă că Dumnezeu iubește orice om de ce naționalitate n-ar fi, rasă, vârstă, sex sau culoare: „Numai Dumnezeu este un adevărat internationalist. Națiunile sunt creațiunea Sa și este firesc să le iubească egal”²⁰. De Isus Hristos – Fiul lui Dumnezeu, care este mereu alături de Dumnezeu Tatăl, atârnă întreaga existență umană:

...Nu El a preschimbat pe oameni
În fiara crudă și rapace
Hristos nu are nici o vină
Lăsați-L pe Hristos în pace. (*Hristos nu are nici o vină*)²¹

Hristos cel fără vină, totuși a purtat vina omului păcătos, a fost răstignit, luând povara păcatelor omenirii asupra sa, vărsându-și sângele ispășitor la cruce:

Iar sângele Tău,
Rănitul tău sânge,
Pe cruce curgând,
Arată calea sângelui meu

¹⁶Ibidem, p. 25

¹⁷Ibidem, p. 124

¹⁸Ibidem, p. 146

¹⁹Ibidem, p. 195

²⁰Ibidem, p. 277

²¹Grigore Vieru, *Hristos nu are nici o vină* (poeme și cântece), Chișinău, Orient – Occident, 1991, p. 200

Spre Tine,
Spre oameni,
Spre lume. (*Calea sângelui*)²²

Crucea este simbolul creștinismului dar și al destinului, cum aflăm în versurile: „ei ne răstigniră pe crucea/ Lui `46!” (*13 stofe despre mankurți*)²³. Din această perspectivă, unii au parte de o cruce mai „ușoară”, alții de o cruce foarte „grea”, după cum și lumea, în concepția poetului, se împarte în două categorii – unii care „sforăie pe crucea/ pe care ei cred/ Că sunt răstigniți” și alții care duc „Puternică crucea pe care/ Se moare în adevăr/ Și de pe care/ Se vede pământul” (*Vântul și crucea*)²⁴. Fără rugăciune creștinul nu poate înțelege mesajul de la cruce, rugăciunea este respirația sufletului, este taina prin care are loc comuniunea dintre dumnezeire și omenire. Rugăciunea este tărie, este putere, apărare și asigurare pentru cel credincios, prin rugăciune te apropii de Dumnezeu care este întotdeauna gata să răspundă la rugăciunile stăruitoare, pornite dintr-o inimă sinceră și nu întârzie niciodată în împlinirea lor. Obiceiul de a se ruga poetul l-a moștenit tot de la mama sa:

În zori, mâinile mamei
Se roagă spre Cer, înprospătate
De cântecul privighetorilor...

Mama se ruga dimineața, toată viața ei este o rugă necurmată, chiar și atunci când își petrece mama pe ultimul drum, mâinile ei împreunate cu grijă pe piept, pe care poetul le vede și le sărută pentru ultima oară, în imaginarul poetic al lui Grigore Vieru prefigurează o rugă:

...Mâinile mamei
Se vor ruga –
Două crengi desfrunzite, reci...(Rugăciunea din zori)²⁵

Situată între modernitate și tradiție, întreaga creație a poetului Grigore Vieru se reînnoiește în permanență și prin asimilarea folclorului, fiind modelată și de orientările stilistice care îi asigură complexitatea, ce poartă, indiscutabil, amprenta mitologiei românești. El culege din tezaurul folcloric românesc, motive lirice cu semnificații adânci, evoluând sub semnul regăsirii spirituale. Mitul Meșterului Manole și Mitul mioritic al integrării în natură ne îndreaptă spre cunoașterea originii neamului și înțelegerii motivului sacrificiului uman în numele unui ideal, ideea despre aspirația spre desăvârșire și jertfa zidirii în ascensiunea spre idealurile cele mai înalte ale sufletului constituie esența culturii noastre românești.

Aceste motive majore s-au cristalizat în simboluri simple și totodată profunde, materializându-se într-un univers poetic de valori. Spiritul mitic se îngemănează cu duhul primar de baladă și este un cântec liniștit, melancolic al sufletului într-un moment de intensă înflăcărare lăuntrică:

Din ceruri de aproape,
Din floare de tei,
Adun sub pleoape
Cuvintele ei
Pe o gură de rai
Iar două, de-o samă,
Cuvinte-n amurg –

Iubită și mamă –

Pe față îmi curg.

Mioriță laie...(Din ceruri)²⁶

²²Grigore Vieru, *Strigat-am către tine*, București, Litera Internațional, 2002, p. 276

²³Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 93

²⁴Grigore Vieru, *Strigat-am către tine*, București, Litera Internațional, 2002, p. 289

²⁵Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 165

²⁶Grigore Vieru, *Versuri*, Curierul UNICEF, Nr. 3/4, 1995, p. 11

În această afinitate imagistică dramatizată sunt sacralizate până și stările sufletești, eroul liric participând la misterioasa comuniune dintre om și univers. Este prezentă aici starea de plenitudine care îngemănează viața cu moartea, creația cu lumina, dragostea cu ura, iar conceptul mitic devine un arhetip, un simbol ce generează reflecții și idei lirice, un mod de a aprecia creația, de a privi lumea, omenia, iubirea. Jertfa Meșterului Manole înalță omul la o dimensiune simbolică, manifestând rosturile sale existențiale și asigurând funcționalitatea estetică scrierilor vierene.

Cuprins de nostalgia „zidirii / construirii și însuflețit de dorul creației,” eroul liric din baladă tânjește spre edificarea unei construcții asemănătoare celei din creația populară, care să dăinuie veșnic. Dar pentru atingerea acestui scop, autorul răstoarnă semnificațiile fundamentale ale textului arhetipal și le înlocuiește printr-un joc al imaginației artistice proprii. În urma explorării subtextului folcloric, Grigore Vieru îmbracă în înțelesuri mitice unele fapte cotidiene. Eroul liric îndrăznește să invite toate femeile la întemeierea „construcției” dar rămâne decepționat:

...Care întâi va ajunge,
Pe- aceea-n perete o voi zidi,
Dar din toate femeile
A venit una singură:
Mama.

– Tu nu m-ai strigat, fiule? (*Mică baladă*)²⁷

Întreaga încărcătură emoțională e concentrată, în mod deosebit, în ultimul vers, aici Grigore Vieru renunță la reflecțiile sentimentaliste și la accentele melodramatice, pronunțându-se clar împotriva arhicunoscutului subiect mitic. Dintre toate femeile invitate demnă de jertfă este doar mama, de aceea spre ea se revarsă nesfârșitul izvor de dragoste, de lumină și credință. Grigore Vieru umanizează esența actului de creație, punându-l în opoziție cu mitul folcloric, însă asemenea meșterului Manole, poetul totuși zidește edificiul versului său, înveșnicind chipul mamei sale nu al femeii iubite.

Întreaga creație a poetului Grigore Vieru este pătrunsă de originalitate, compoziție armonioasă și spirit de creație autentic. Prin versurile sale simple dar pline de semnificație profundă poetul a reușit să ilustreze cele mai înalte idealuri ale spiritualității neamului românesc. Motivul ar fi, că mare i-a fost afecțiunea față de acest plai, de acest popor, iar dragostea sa pentru el n-a avut limite. Poeziile lui sunt bine cunoscute de către orice român oriunde nu s-ar afla, sunt ușor memorabile și se întipăresc în conștiința oricui. Iar atunci când auzim vreun vers al poetului inimile tresar, deoarece conțin un amalgam întreg de pasiuni ascunse printre rândurile adunate în unison, prefăcând inima și sufletul.

Faptul că Grigore Vieru a fost poetul epocii noastre, poetul simbol al neamului nostru îl confirmă și criticul și istoricul literar Iulian Boldea: „Grigore Vieru întrupează, în ansamblul literaturii române, destinul unui scriitor cu o înzestrare spirituală de excepție și, în același timp, o impecabilă conștiință a națiunii sale... . Cred că latura de cea mai autentică profunzime a poeziei lui Grigore Vieru este aceea a responsabilității civice a scriitorului, a omului de cultură, care se simte, cu fiecare gest pe care îl face, cu fiecare cuvânt pe care îl rostește, adânc răspunzător de soarta neamului său, de destinul limbii în care s-a născut și în care respiră”²⁸.

Așadar, Grigore Vieru rămâne a fi considerat un poet foarte talentat care a trăit cu toată ființa sa pentru poporul român, pentru limba română și pentru împărtășirea bucuriilor și a suferințelor compatrioților săi, poezia căruia este o revărsare de doruri și probleme existențiale, formând câmpul magnetic unitar al universului său imaginar.

²⁷Grigore Vieru, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001, p. 29

²⁸Constantin Cubleşan, *Grigore Vieru, O sută și una de poezii*, Editura Academiei Române, București, 2016, p. 149

BIBLIOGRAPHY

- BANTOȘ, Alexandru, în Antologia *Limba română este patria mea*, ed. II, Chișinău, 2008.
- BURLACU, Alexandru, *Grigore Vieru între tentația orifică și cea mesianică – În cartea Literatura Română postbelică*, Chișinău, Tipografia centrală, 1998.
- CIMPOI, Mihai, *Grigore Vieru, poetul-simbol, în Grigore Vieru, Poetul*. Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, Editura Știința, 2010.
- CUBLEȘAN, Constantin, *Grigore Vieru, O sută și una de poezii*, Editura Academiei Române, București, 2016.
- DOLGAN, Mihail, *Farmecul estetic al liricii lui Grigore Vieru*. Revistă de Lingvistică și Știință Literară, nr.4-6, 2005.
- VIERU, Grigore, *Acum și în veac*, București-Chișinău, Litera-Internațional, 2001
- VIERU, Grigore, *Scrieri alese*, Chișinău, Editura Literatura Artistică, 1984.
- VIERU, Grigore, *Fiindcă iubesc*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1980.
- VIERU, Grigore, *Mișcarea în infinit*, în „*Limba Română*” Nr. 1-4, anul XIX, 2009
- VIERU, Grigore, *Cugetări despre patrie* în „*Limba Română*”, Nr. 1-4, anul XIX, 2009.
- VIERU, Grigore, *Văd și mărturisesc*, București-Chișinău, Litera Internațional, 2001.
- VIERU, Grigore, *Versuri* pref. de George Meniuc, Chișinău, Cartea moldovenească, 1971.
- VIERU, Grigore, *Hristos nu are nici o vină* (poeme și cântece), Chișinău, Orient – Occident, 1991.
- VIERU, Grigore, *Strigat-am către tine*, București, Litera Internațional, 2002.
- VIERU, Grigore, *Versuri*, Curierul UNICEF, Nr. 3/4, 1995.